

הדף היומי

מדרשית הדף היומי

הבית הרוחני שלך

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת ברכות - דף לג

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

עד מתי מבדיל?

במבוא בגמ' שיעקר התקנה של הבדלה היתה בתפילה, ומי שטעה ולא הזכיר בתפילה אינו חוזר שהרי מזכיר על הכוס. ובגמ' לפנינו לא מצאנו עד מתי יוכל להבדיל מי שאינו לו יין במוצ"ש וכד'. וסוגיית זו נלמדה בפרק ערבי פסחים. בפסחים (ק"א) אמרו בני רב חייא אדם שלא הבדיל במוצאי שבת יכול להבדיל כל השבת כולו. שאלה הגמ' עד כמה. ותרצו בגמ' עד יום רביעי. ביאר הרשב"ם (שם ד"ה עד רביעי בשבת) ולא עד בכלל שמונים רביעי ואילך שייך לשבת הבאה. הלכה אמר רבא (ק"ב) ללישנא קמא שמבדיל והולך כל השבת כולה וכפי שהתבאר בכוונה עד יום רביעי ולא עד בכלל. ואילו לדעת אמירא לפי רבא מבדיל כל היום כולו והכוונה ליום ראשון בלבד.

לגבי פסק הלכה אמר הרשב"ם (ד"ה כל השבת) שפוסקים לפי לישנא קמא ברבא שאפשר להבדיל כל השבת כולה, היינו יום רביעי. וכן פסקו תוס' (ד"ה אמירא) והביאו ראייה לכך מתשעה באב שחל להיות ביום ראשון שמבדילים במוצאי תשעה באב והרי זה כבר יום שני א"כ בהכרח דין ההבדלה שמתאמר עד יום רביעי. ואף בסיפור שמביאה הגמ' שאמירא הגיע למקום שם לו ינוקא ויום קשישא בניו של רב חסדא לא הבדיל במוצאי שבת היות ולא היה לו יין. והבדיל למחרת. והגמ' הוכיחה מכאן שהלכה שמבדיל עד יום רביעי והוקשה לתוס' (ד"ה ושם מינה) הרי מסיפור הדברים כפי שהיה אין ראייה אלא שאפשר לעשות הבדלה ביום ראשון. שהרי מבואר בגמ' שלמחרת טרחו והביאו לאמירא יין ועשה על היין. ומחייב ההוכחה שאפשר לעשות ביום שלישי. אמרו תוס' שבאמת אין ראייה אלא לגמ' היה פשוט שכן היא ההלכה ולכן כך אמרו בש"מ.

לגבי ראיית התוס' מתשעה באב שחל ביום ראשון שמבדילים למוצאי תשעה באב הביא הר"ן (כ"א, ב מופרז) את שיטת הרמב"ן בתורת אדם שבכה"ג אין כלל הלכה להבדיל על כוס היות ובגמ' בברכות (לפנינו ג, א) מבואר שתקנת חז"ל להבדיל על כוס של יין הייתה בזמן שהעשירו ואילו תשעה באב שחל יום אבל אין לך עניית גדולה מזו.

מבאר הר"ן (כ"א, ב מופרז ד"ה מ"ו שלא), מי שסובר שאפשר להבדיל אך ורק ביום ראשון היות והיום נגזר אחר הלילה והוא שייך לילה, ועדיין יש מקום להגדיר את יום ראשון כמוצי שבת. אולם למ"ד שאפשר עד יום שלישי זה מחמת דין תשלומין שעד אותה עת אמרו חז"ל יכול להשלים את הבדלתו.

סיכום הדף

נושא היום: שהיה לפני התפילה. הפסקה מחמת דברים שיש בהם סכנה. תקנת הבדלה.

חסידיים הקדמונים היו שוהים לפני התפילה שעה אחת, **ביאר ריב"ל** שהמקור "אשרי יושבי ביתך" [1]. **עוד אמר** שצריכים לשהות שעה אחת התפילה "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פינך". וכן הביאו מדברי הברייתא. **מבואר בברייתא** שחסידיים הראשונים היו שוהים שעה לפני ואחרי התפילה, וזמן תפילתם היה שעה, **עד שתמחו בגמ'** מה תהא על תורתם ופרנסתם, וביאר שמתוך שהם חסידיים תורתם שמתמרת בלבם ומלאכתם מתברכת.

מבואר במשנה שבעת שגומד בתפילה לא יענה שלום אפילו למלך, וביאר **רב יוסף** הלכה זו נאמרה דווקא למלך ישראל. **אבל למלך עכו"ם** עונה, שאם לא יענה מסתכן בנפשו. **שאלו מדברי הברייתא** שמבואר שלא מפסיק לאנס או קרן שמגיע מולו, **אלא** מקצר בתפילתו. וביאר שאם יכול לקצר, לכתחילה יקצר ואז יפסיק, וביאנו **יכול לקצר** מפסיק מיד מחשש סכנה. **מעשה בחסדי** שהתפלל בעת שהיה בדרוכו עבר שר גוי ונתן לו שלום, ולא השיבו מחמת שעמד בתפילה. **סיים השר** שימתין תפילתו ואמר לו והרי כתוב בתורה "רק השמר לך ושמוך נפשך" ועוד נאמר "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", מודע על השבת שלום, והרי אם הייתי נוטל נפשך אף אחד לא היה טובע ממני. **אמר לו החסיד המתן לי שאפסיא אותך**, שאלו החסידים אם היית אתה עומד לפני מלך והיה בא חברך ואומר לך שלום, והיית עונה לו, מה היו עושים לך, אמר לו השר, היו חותכים את ראשי. **אמר לו החסיד**, אם כך היית נוהג לפני מלך בשר ודם, ק"ו שאני הייתי צריך לנהוג כך שהרי עמדת לפני מלך מלכי המלכים. התפיס אותו השר, והלך החסיד לביתו בשלום.

התבאר במשנה שלא יפסיק בשמו"ע אפילו נחש כרוך על עקבו, **אמר רב ששת** שעקרב נשניתו מסוכנת מפסיק. **ואף כלפי נחש** אם הוא מסוכן להזיק פוסק, שהרי מציונו לגבי עדות אשה שאם נפל לגוב אריות לא מעידים עליו שמת, אבל בנפל לגוב נחשים או בור עקרבנים מעידים עליו שמת, היינו שבאופן של נפילה על הנחש בודאי מות.

לדעת רב יצחק, אם ראה ששוריים רצים, מפסיק בתפילה מחמת סכנה. **שאלו רבי אושעיא** מרחיקים משור תמ"ג אמה, וממועד מרחיק כמלא עינו. **אמר רב יוסף**, שאלו החסידים אם היית אתה השור בתוך סל אוכל, תברח לגג ותזין את הסולם. **ביאר שמואל** שהנאמר הוא בשור מסוכן שחור ובימיו יסן היות והשטן מרקד לו בין קרניו.

במקום מסויים היה ערוך שהזיק את הבריות, **אמר רבי חנינא בן דוסא**, ביקש שיראו לו את חורו של הנחש, הניח עקבו על החור, הכישי הנחש ומת הנחש [2], נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש, אמר 'ערוך ממת אלא ההטא ממת'. **באותה שעה אמרו** אינו לאדם שפגע בו ערוך, אמר לו לערוך שפגע בו רבי חנינא בן דוסא.

משנה סדר ההזכרות: 'בברכות נשמין', בברכת 'מחיה מתים', **ביאר רב יוסף** משום שהגשמים נותנים חיים כתחית המתים. **'שאלת נשמין'** בברכת 'מברך השמים', **ביאר רב יוסף** שעניינה פרוסה. **'הבדלה'**, **לדעת רבנן**, בתוך ברכת 'חון הדעת' **ביאר רב יוסף**, להבדיל בין הדברים זה חכמה לכך נקבע בחונן הדעת. **ולרבנן**, קבעו הבדלה בברכה הראשונה שהיא של חול. **לר"ע**,

מוסיף ברכה רביעית מיוחדת להבדלה. **לרבי אלעזר**, במודים. **אמר רבי אמי**, מעלה יש בדה שתיקנו בברכה הראשונה בברכות החול. **עוד אמר** גדולה היתה עיקר תקנת אנשי כנסת הגדולה, **אמר ר' לוי**, בתחילה קבעו הבדלה בתפילה, אח"כ שהעשירו קבעו שיאמרו על הכוס, שחזרו ונעשו עניים קבעו שיאמרו בתפילה, **ובזה נחלקו** באיזה חלק בתפילה קבעו. ועוד אמרו, שהמבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס. וכן אמר רבי חייא בר אבא בשם ר"ח, וכן רבה ורבי יוסף אמרו שהמבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס. **ושאלו** ממה שמבואר שאם טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת, אינו חוזר משום שיכול לאמרה על הכוס, ולפי המנכר חייב להבדיל אף על הכוס. **ולכן מסיקה הגמ'** שצ"ל שאינו חוזר מפני שאומר על הכוס. וכן אמר רבי בנימין בר יפת, שאמר ר"ח לרבי יוסי או לרבי שמעון בן יעקב מצור, שהמבדיל בתפילה מבדיל אף על כוס.

הסתפקו אם הבדיל על הכוס ואח"כ התפלל אם מבדיל בתפילה. **ואמר רבנ"י** בודאי שיבדיל בתפילה לקיים עיקר התקנה, שמבדיל בתפילה. **למד רבי אחא לפני רב חנינא**, המבדיל בתפילה יותר משבוע מהמבדיל על הכוס. **ואם הבדיל בשניהם** ברכות וחולו על ראשו, **והגמ' תמנה** אם יצא ידי חובה בתפילה, הרי שיבדיל אח"כ זה ברכה שאינה צריכה, ואמר רב או ר"ל, או ר"ח ו"ל שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר על "לא תשא". **ומסקנת הגמ'**, אם הבדיל בזה ולא הבדיל בזה, ינחו ברכות על ראשו.

שאל רב חסדא את רב ששת, אכל במוצ"ש בלא הבדלה בתפילה ולא על הכוס. **אמר לו**, חוזר ומתפלל שיבדיל בתפילה [3]. ואח"כ מבדיל על הכוס. **אמר רבא לרבינא**, הלכה כמו בקידוש שמקדש בתפילה וחוזר ומקדש על היין, כך בהבדלה חוזר ומבדיל על הכוס.

דעת רבי אלעזר, מבדילים בתפילה ב'מודים'. **רבי ירמיה** רב על החמור, והלך אחריו רבי חייא בר אבין, **ושאל** האם אמת הדבר שפסקו הלכה כר"א ביו"ט שחל להיות במוצ"ש שלא אומרים 'העשירי' ולכן אומר 'מודים'. **אמר לו** רב פסקו. **מבררת הגמ'**, כלפי מה אמר לו שכן נפסק, **אין להכריח שרבנן** במשנה חלקו, שהרי אפשר וחלקו דווקא במוצ"ש רגיל, **אבל** ביו"ט החל במוצ"ש יתכן שמודים לר"א. **ואמנם לר"ע** תמיד מבדילים בברכה רביעית בפני עצמה, **אבל בין כך** בכל מוצ"ש לא פוסקים כר"ע משום שתקינו יח' ברכות ולא יט', הוא הדין ביו"ט תיקנו ז' ברכות ולא ח'. **אלא אמר לו**, **מטין** היינו מורים ליחיד ולא בדרשה לרבים, **שאלו רב יצחק בר אבדימי** בשם רבין, שכן ההלכה עד כדי להורות ברבים, **וי"א** שאמר מטין. **לר"ח**, מודים חכמים לר"א, **לרבי חייא בר אבא** 'נראים' כלומר אם עשה לא מחזירים אותו, ולכתחילה אין מורים אפילו ליחיד. **רב ירמיה אמר** שנראה כרבי חייא בר אבא היות והוא מדקדק בשמועתו ועושה סימנים כדי שלא תתחלף השיטה. **כמו רחבא**

מפומבדיתא שדקדק בלשון רבותיו ואמר בשם רבי יהודה שהיה בהר הבית 'טטיו כפול' והכוונה לב' אצטבאות, ולא שינה מלשון רב. **לדעת רב יוסף**, לא כשיטת מטין, נראים, מורים, **אלא כדברי רב ושמואל** שתיקנו ברכה יקרה וחביבה 'ותודיעו ד' אלקינו את משפטי צדקך ותלמדנו לעשות חין רצונך ותנחילנו זמני ששון וחי ותגורשנו קדושת שבט וכבוד מועד וחגיגת הרגל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך" וממשיך ותתן לנו וכו'.

משנה יש דברים שאינם בתפילה, ומשתיקים את האומר [4] [5]. **א**, על שילוח הקן, 'יגיעו רחמיך', **ונחלקו** בטעם רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבדא, **למד** משום שגומר קנאה במעשה בראשית ואומר שרק על אלו יש רחמים. **ולמ"ד** שנראה שמטות הם מחמת רחמים, ואינם אלה גזרות. **ב**, על טוב יזכר שמך, **נראה** שמודה רק על הטובה, והרי חייב אדם לברך על הרהר כשם שמברך על הטובה. **ג**, מודים מודים, **נראה** כב' ששיות. **ש"ץ** שהיה לפני רבה, והתייחס לרחמים על קן ציפור. וכדי לחדד את אביו אמר רבה שאותו אדם משהו את הקב"ה, **ושאל אביו** שהרי משתיקים אותו.

ש"ץ שבה לפני רבי חנינא הפליג בהרהר שבחים לפני הקב"ה, המתין רבי חנינא שייסיים, **ואמר לו**, שבבחים שהוספת האם סיימת? הרי לא ניתן להכיל את השבח לפני הקב"ה, ורק מה שאמר משה רבינו מותר לנו לומר, ונראה הדבר כמו שישבחו מלך בשר ודם על הזהב שיש לו, בדיבור כסף.

אמר רבי חנינא, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים 'ועתה ישראל מה ד' שואל מעמך כי אם ליראה'. **ביאר רבי חנינא בשם רשב"י** שלפני משה רבינו 'ראת שמים' זה דבר קטן, ואמר רבי חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו, נראה בעיניו שביקשו כלי קטן, ואם לו, נראה ככלי גדול.

האומר 'שמע שמע' משתיקים אותו, כדרך האומר פעמיים 'מודים' שנראה כב' רשויות, **זה** דווקא באופן שאומר פסוק וחוזר עליו, **אבל** אם חוזר על כל מילה, זה מגונה אבל לא משתיקים אותו [6].

משתיקים אותו [6]. **שאל ר"פ** אולי לא כיוון ולכן חזר על פסוק פעמיים, ומדוע להשתיקו. **אמר אביו** מי שאינו מכון צריך להכותו, וכי יכול לנהוג כלפי הקב"ה כנוהג עם חברו.

הארת [1] מכאן המקור שהוסיפו 'אשרי' קודם תהילה לדוד. [2] הביא רש"י מדברי הירושלמי, שאם ערוך היה מקדים למים הניזוק מות, ואם האדם הקדים למים הערוך מות, ונעשה נס לרבי חנינא ונבקע מעין תחת רגליו. [3] מטעם קבל. רבינו יונה. [4] ע"י בתוד"ל אמר, להלן ל, א שהביאו מהירושלמי שדווקא בצביון, אבל ביחוד מותר לומר, שדרך תחנונים הם. [5] במשנה להלן ל, א נדפס בסוגריים עוד משפט שמי שאומר מוגדר למינות, ונחלקו הראשונים עם נחמק לגמרי או מצורך לעשה דין ועיין. האומר 'בירכך טובים' זה מדרכי המינות, היות ולא כולל את הרשעים. [6] ע"י תוד"ה אמר, שהביאו שיטת ר"ח שביאר להפך. ועיין בדבריהם כלפי הפסוקים ששכולים בימים נוראים.